

KORONABIRUSA, ZALDIBAR ETA USTELKERIA KASUEN LEGEALDIA

Uztailaren 12an egingo dira Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeak, horrela XII. legegintzaldiari hasiera emanez. Apirilaren 5ean egitekoak ziren, baina koronabirusaren krisia dela eta atzeratu egin ziren, alderdi guztien adostasunez. Uztailaren 12ko data hautatzearen kontra agertu ziren, aldiz, oposizioko indar nagusi diren EH Bildu eta Elkarrekin Podemos.

 XABIER LETONA BITERI

Berez, legealdiak urriaren 25ean amaitu behar zuen, beraz, ordura arteko tarte zegoen hauteskundeak egiteko. Eta egoera berezi honetan, Eusko Legebiltzarrak har zezakeen bestelako erabaki ezohikorik ere. Hala ere, EAJk hauteskundeak egiteko premia ikusi du, osasunaren eta ekonomiaren egoera jadanik larriak etorkizunean are eta gehiago ilundu aurretik. Oraindik, gainera, ezin ziurtatu guztiz egingo direnik, gaitzaren garapenak hala eskatuko balu, bertan behera utziko zituela iragarri baitzuen Urkullu lehendakariak. Ez dirudi hala gertatuko denik, baina COVID-19aren agerraldi txikiak ikusten ari dira han-hemenka eta, beraz, ezin erabateko iragarpenik egin.

Azken 40 urteetan egindako hauteskunde berezienak izango dira seguruenik, herritarra higie eta babes neurri berezien artean joango delako botoa ematera. Eta seguruenik, pandemiaren kudeaketa izango da herritarrek botoa emateko buruan izango duten gai nagusietakoa. Ondorengo erreportajeaz aztertuko dugu gaia, beste hainbat alorrekin batera. Azken legealdi honetan bero-bero egon diren hainbat alor miatu ditugu: Zaldibarko hondamendia, ustelkeria kasuak, estatutuaren erreforma edo euskararena dira horietako batzuk. Hauteskunde kanpainak iraun bitartean, halaber, egunez egun ARGIAren webgunean landuko ditugu beste hainbat gai.

KORONABIRUSA

Pandemia ez zegoen inoren gidoian

PELLO ZUBIRIA

Eusko Alderdi Jeltzaleak hauteskundeak aurreratzea erabaki zuenean gertatu gabea zen Zaldibarko de-sastrea. Hura itzali orduko, munda sutu behar zuen COVID-19 pandemia heldu zen. Zorte txarra, benetan.

Eusko Legebiltzarra sakabanaturik, Iñigo Urkulluk eta bere alderdiak kudeatu dute pandemia, PSE-EEko sozioak mutu. Herritarrek apenas entzun edo ikusi duten oposizioarik. Alternantziak eta alternatibak ez dira guretzat.

Mundu osoan bezala, Espainian ere estatuak hartu du alarma egoeraren kontrola bere eskuetan. Indar autonomiazale eta subiranistek protesta egin ondoren, gero kudeaketari abantailak ateratzeko negoziatu dute, beste barik.

Mendebaldean leku gutxitan bezalako hondamendi humanoa eragin du koronabirusak Euskal Herrian. EAEn are larriagoa. Ekainaren 21a arte Euskal Herriak 2.142 heriotza zeramatzan kontatuta, mi-

lioiko 675. EAEk milioiko 732: Arabak 1.133, Bizkaiak 807, Gipuzkoak 431.

Inork txintik atera gabe, Eusko Jaurlaritzak gai honetan erlikia bihurtu ditu Lurralde Historikoen Legea eta foralitatea (zergatik hautatu Legebiltzarra 25+25+25 formulaz?): hirurak bat bihurtu ditu, estatistiken maneian bezala konfinamenduaren epeen kudeaketan hiru hain ezberdin berdinduz. Eskandalagarria jokabidea, interes elektoralek baizik esplikatu ezin dutena.

Europako eskualdeen artean autonomia fiskal eta ekonomikorik handienetakoa dauka EAEk. Herritarren irudipenean askoz hobea da hemengo osasun sistema publikoa ingurukoena baino. Hala ere, tragedia handi honek eskatzen du zorrotz berrikustea Eusko Jaurlaritzatik urteotan osasungintza eta zaharren zaintzarako hautatutako ereduaren oinarriak: funtsezko atal osoak zerbitzu pribatu 'low cost' bihurtu, ikerketa

publikoa merkatuaren mende utzi, prebentzio eta hurbileko zaintza pobretuz diruak bioteknologietako proiektu eta produktu pribatura bideratu...

Karrikako solasei eta argitaratzen diren iritziei kasu egitekotan, herritarren artean kezka badago, baina gauzak hain txarto joan diren sentsazioarik ez. Seinale EAJk 40 urteotan antolatu eta sendotu duen makineria sofistikuak ondo lotuta dauzkala informazioaren agenda eta iritzi publikoaren formazioa kontrolatzen duten hedabide nagusiak, publikoak eta pribatuak.

Ororen buru, 2008ko krisiaren ondorioak areago katramilatuz irakiten dago 100 urteotan munduak ikusi duen krisirik larriena. EAEn oraingo agintari berdinek jarraituko baitute hauteskunde ostean -hori segurua da- hurrengo era-soak herritarrok harrapatuko gaitu 2020 udaberriko hondamendi humanoaren dolua txukun egin barik. Halako sargorietan lehertzen dira ekaitzik bortitzenak. ●

Iñigo Urkullu eta Estefania Beltran de Heredia Berrozin, Alarma-egoera kudeatzeko Ertzaintzaren Aginte Zentralizaturako gunean.

Estatutuaren erreforma izoztu zenekoa

Gernikako Estatutua 1979an onartu zen eta Trantsizioko labe politikoaren ondorioetako bat izan zen. Euskal gizartea etengabe zegoen mobilizatuta Franco diktadorearen heriotzaren ondoren: amnistiaren aldeko mugimendu indartsua, zentral nuklearren aurkakoa, autogobernua edo independentziaren aldekoa, langile mugimendua, ETaren jardun armatu gogorra... Eta presio lapiko erraldoi horren fruituetako bat izan zen Gernikako Estatutua.

 XABIER LETONA BITERI

2 urte geroago, Ibarretxe lehendakari jeltzaleak erabaki zuen tresna hark ez zuela balio XXI. mendeko erronkei erantzuteko eta 2001ean Ibarretxe Plana –estatutuaren erreforma– aurkeztu zuen, Lizarra-Garaziren apustu abertzaleak porrot egin ondoren, ETak su-etena hautsita eta gatazka giro gogorrean. 2004an Estatutu Politikoa Berria onartu zuen Eusko Legebiltzarrak. Ezker abertzaleko indar nagusia zen Batasunak gogor egin zuen planaren aurka, baina azkenean legebiltzarrean behar zituen aldeko hiru botoak eman zizkion.

Ibarretxe Lehendakariak erreforma aurkeztu zuen Espainiako Kongresuan, baina honek eztabaidarako ere ez zuen onartu. Ez da samurra legebiltzar baten borondateari mespretxu handiagorik egitea: ezta eztabaidarako ere. Funtsean, aldebotasuna eta erabaki eskubidea oinarri, autogobernu mailan oso urrats garrantzitsuak zituen estatutu berriak, harreman konfederalerako doinu eta guzti. Baina porrot egin zuen, Madril ez zegoen hura onartzeko prest eta ezker abertzalearen barruan ere desadostasunak gehitzen ari ziren, bai planarekiko bai gatazkatik ateratzeko ereduarekiko ere, geroago argi ikusiko zen moduan.

LEGEBILTZARRETIK AT, LOIOLAKO SAIOA

2006an iritsiko zen lurreratze pista berria, ETak su-etena eman zuen eta EAJren, Batasunaren eta PSE-EEren arteko negoziazioak izan ziren Loiolan. Hemen ere Euskal Herriaren autogobernua giltzarri izan zen negoziatioetan, eta aurreakordioa lortu zen erabakitze eskubidea eta, EAren eta Nafarroaren arteko organo bateratuaz. Loiolako saio hartatik gaurdaino, estatutuaren erreformaren gurpilak presioa galdu du urtetik urtera, paradoxikoa bada ere baita 2011n ETak armak utziko zituela iragarri ondoren ere.

2008an Ibarretxe lehendakariak Eusko Legebiltzarrak onartutako Estatutu Berria eraman nahi izan zuen herritarren kontsultara, baina Espainiako Gobernuak debekatu egin zion eta bere aldeak ere ez zuen aurrera jarraitzeko inongo interesik erakutsi. Hor bukatu zen Ibarretxeren saioa. Ez haren espiritua, ordea, eta 2018an Eusko Legebiltzarrean EAJk eta EH Bilduk lortutako akordioaren printzipioetan, Ibarretxe planaren adar ugari ageri ziren, horietako asko oraingoan EH Bilduk ekarriak.

2012ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeetan EAJk Iñigo Urkullu aurkeztu zuen lehendakartzarako eta bere hauteskunde programan legealdiaren

amaierarako Gernikako Estatutuaren erreforma agindu zuen. Ez zuen agindua bete. 2016ko Eusko Legebiltzarreko hauteskundeetako programan berriz agindu zuen erreforma, eta honetan saio bat egon da. Bestelako kontua da zein saio mota.

2018an EH Bilduk eta EAJk estatutuaren erreformarako printzipioei buruzko akordioa lortu zuten, funtsean Ibarretxe Planak biltzen zituenak. Oraingoan kontzertu ekonomikoaren printzipioetan sostengatuta, Espainiari kontzertu politikoa eskaintzen zitzaion, alde biko harremana eta erabaki eskubidea oinarri. Eta printzipioetan amaitu zen EH Bildu eta EAJren arteko elkarlana, gero ez baitzen ahaleginik egin horiek testu artikulatu batera eramateko, nahiz eta legebiltzarreko bi indarren gehiengo handiak horretarako aukera eman (48 eserleku 75etik). Gainera, erabakitze eskubidearen aldeko indarrek –EAJ, EH Bildu eta Elkarrekin Podemos– 59 boto biltzen zituzten.

Lehenago EAJk eta EH Bilduk adostutako printzipioekin zerikusirik ez zuen aditu batzordearen esku utzi zen testu artikulatua (legebiltzarreko alderdi bakoitzeko aditu bat). PPK Jaime Ignacio del Burgo izendatu zuen ordezkari; horrek dena esaten du hor lortu zitekeen akor-

GOIAN

Gernikako Estatutuaren aldeko mitina. Erdian Dolores Ibarruri *Pasionaria*, Carlos Garaikoetxea eta Manuel Irujo, besteak beste.

ERDIAN

2008an estatutuaren erreforma kontsultara eramango zuela iragarri zuen Ibarretxe lehendakariak, baina Madrilek debekatu egin zion.

BEHEAN

Azken legealdi honetan estatutuaren erreformaren testua lantzen arituen lan taldea, Eusko Legebiltzarreko letratu nagusiarekin (eskuinean).

dio mailaz. Edo bestela esanda, batzorde hori izan da EAJk testu artikulatua osatzeko erakutsi duen borondatearen termometroa. Eraitza ere halakoxea izan da, ez da akordiorik izan, aditu bakoitzak 2019ko abenduan bere proposamena aurkeztu zuen eta Eusko Legebiltzarrak gaia hurrengo legealdirako utzi du, beste behin ere.

Trantsizio garaiko presioarekin Gernikako Estatutua lortu zen. Ibarretxe Planaren garaian erabaki eskubidea eta autogobernua estuki lotuak ziren gatazkaren aterabidean, Loiolako negoziatioetan ikusi zen moduan. Gaur egun zer presio du autogobernuaren eltzeak? Euskal gizarteari begira, hutsa. Une honetan gaiak herritarrengan pizten duen grina ikusita, ura apurka berotu eta ohartu gabe hiltzen den igelarena gerta dakiok estatutuaren erreformari, baina alderantziz, berotuz baino hoztuz hil daiteke erreforma. Sua inork astintzen ez badu, hori da irudika daitekeen hipotesietako bat: datozen urteetan autogobernu desioa guztiz izoztea. Baina bada beste hipotesi bat: EAJk eta PSEK erreformarako oinarri berriak adostea eta azkenean gauzatzea, hori bai, Madrillgo bultzada zentralista ikusita, akaso Gernikako Estatutuaren edukietan atzera eginez. ●

EAJ urduritu zuten maskarak

ESTITXU EIZAGIRRE KEREJETA

Gizartean jende masa zabal bati barruan "krak" egin zion zerbaitek otsailaren 6an oso itxura txarreko lohi batek autopista hartu zuela, bi langile zabor azpian geratu zirela eta ordu gutxitara su toxiko bat piztu zela jakitean. Hilabetez aktualitateko lehen lerroan mantendu zuten gaia aire toxikoaren eta lurpean dirauten langileen aferek. Tarte horretan, kazetaritza lanek azaleratu zuten zaborteziaren inguruko enpresarien eta politikarien berri, eta pixkanaka jende askok ulertu zuen, EAJk eta PSEk hainbeste urtean negozio biribil bihurtutako hondakinen kudeaketa ereduak dakarrena: osasuna eta ingurumena diruaren azpitik jartzea.

Errealitate gordina bizi izan zuten inguruko herritarrek, eta erakundeetatik saihestu ezinezko istripu gisa saldu nahi izan zen arren, herritarren begietara arduradunak oso agerian zeuden: bi langile geratu ziren lurperatuta eta enpresak aurreko egunetatik bazekien pitzadurak zabaldu zirela. Lehen erreskate orduetan amiantoarentzako babes ekiporik gabe aritu ziren suhiltzaileak eta gainerako langileak, eta Jaurlaritzak bazekien zabortezi horretan amiantoa ere bazegoela. Berria-k eta gainerako hedabideek argitaratu zituzten testigantzek adierazi zuten zabortezi horretan edozer isurtzea libre izan zela eta Jaurlaritzarentzat oso zaila zen kontrolik eza justifikatzea. Beraz, herritarra ez zen harritu, enpresaren jabe diren barinagatarrek politikariekin zituzten laguntasunak eta negozio interesak publiko egin zirenean.

Kaltetutako herritarrek desenkantua hartu zuten ikusi zutenean normaltasun irudia mantentzea lehenetsi zuela Jaurlaritzak, gaiari zegokion larritasuna aitortzea baino. Urkullu ezkutatu egin zen zabor-jauziaren osteko asteburuan, eta Josu Erkorekak Anboto gailurretik argazkia bidali zuen, herritarrak erreskate aukerei eta itzaltzea kostatzen ari zen suari adi zeuden ordu luzeetan. Astelehenean

JUAN CARLOS RUIZ / FOKU

Urkullu prentsaurrekoan agertu zenean azalpenak emango zituela espero zuten herritarrek, baina hauteskundeak iragartzera mugatu zen. Eta Gara-ko kazetariak hondamendiaz galdetu zionean erasokor erantzun zion, "Zaldibar" ahozkatzea saihesteko esaldiak bihurtuz. Zabor azpian jarraitzen zuten Alberto Sololuze eta Joaquin Beltránen familiak adierazi zuten abandonatuta sentitu zirela arduradun politikoengandik. Aire jasangaitza zen egun haietan bizimodu "normala" egiteko esan zieten herritarrei, baina gerora jakin zuten egun haietan arnastu zuten dioxina kopurua 40 aldiz handiagoa izan zela onartutakoa baino. Erakundeekiko konfiantza urratu zen herritarrengan.

Urkulluk trajea garbi mantendu zezan, PSEko kideak bidali zituzten azalpenak ematera lehen unetik, baina Ingurumen sailburu Arriolarengan baino gehiago Elena Morenoren bizkar utzi zuten karga. Lan zikinen banaketatik garbiegi atera zen ordea Urkullu, eta ondorioa izan zen herritarrek larrialdi egoera gisa perzibitzen zuten hartan ez zuela lidergorik. Hutsune hori itxu-

ratzeko ondorengoa iragarri zuen Jaurlaritzak otsailaren 25ean (zaborteziaren erroi eta 19 egunetara): "Lehendakaria izango da Zaldibarko jardueren jarraitpena egiteko erakunde arteko koordinazio-bileraren burua". Ordurako Zaldibarko gaia Espainiako hedabideetara iritsia zen, eta EAJko aurpegi ezagunak deseroso ageri ziren, kudeaketa baitzen auzitan jartzen hasi zena, hain zuzen EAJk kanpaina guztietan bere zigitutzat aurkeztu izan duen hori bera.

Zaldibar Argitu plataforma sortu zuten herritarrek martxoaren 5ean eta Euskal Herri osoan oihartzuna lortu zuten ekimenak antolatuz zituzten. Eta... koronabirusa etorri zen. Zaldibar zokoratuta geratu zen aktualitatearen rankingean. Baina Alberto Sololuze eta Joaquin Beltránen gorpuek agertu gabe dirautenez, Jaurlaritzari asko gaiztotu zitzaion zauri hark zabalik dirau eta eskarmentua utzi du gainerako herrietan ere: Azkoitian presaka eta politikarien bultzadaz eraiki nahi zuten hondakinen zentro pribatua geldiaraztea lortu dute herritarrek ekainean, EAJ agintean den udalaren jarrera aldaraziz. ●